

De interessante verhalen van jager en drager kortten den weg zeer, en groot was mijn vreugde, toen ik plotseling op grooten afstand, maar toch zeer duidelijk waar te nemen, den held onzer gesprekken in draf te voorschijn zag komen. Doch ook hij had ons gauw in 't vizier, en merkwaardig was 't te zien, hoe hij nu van koers veranderende, gebruik maakte van alle kleine terreinoneffenheden, om zoo mooglijk onzichtbaar zich uit de voeten te maken. Een troep kraaien bleef echter steeds in zijne nabijheid, en verried zoo, waar de slimmerd was. Of dat een lijfwacht was, hem helpend als waarschuwingsafdeeling, beloond uit de goede vangst na 's heeren maal, 'k weet 't niet, maar opmerkelijk was 't hoe ze bij hem bleven.

Na nog één „roodbruine” gezien te hebben naderden we Schoonloo, en vonden reeds een groote menigte boeren aan 't werk, om gezamenlijk den roover met familie op te sporen en in handen te krijgen.

In een kuil van meer dan manshoogte stonden er 2 te graven; aan alle kanten waren gangen, over en langs elkaar zichtbaar. Met lange stokken werd er ingestoken, nog eens weer gegraven, dan hier dan daar, alles was vergeefs, zelfs geen reintje was te vinden. 't Was twaalf uur, en de zon brandde ontzettend, zoodat de graafwoede ook minderde. „Hij zal er al uitgetrokken zijn”, meenden sommigen, maar de gravers beweerden, dat de veeren van de kippen, die ze pas misten, voor 't gat gelegen hadden. We zochten nog in andere holen, groeven hier en daar op aanwijzing van deskundigen, 't gaf niets, ook ditmaal was „de roode hond” weer te slim geweest. Terneergeslagen, zonder jonge vos, moesten we den terugtocht aanvaarden.

Later hoorden we hoe den volgenden morgen in een vluchthol 5 jongen waren gevonden. Aardig was 't dat er één bij was met een belletje aan den hals, een van een ander nest, die, weggelopen uit zijne gevangenschap, hier liefderijk was opgenomen. In Assen kocht ik een jong van een veldwachter, die er 12 in een grooten kist bijeen had. De andere 11 gingen naar Engeland, om daar op de groote goederen losgelaten te worden. Ik ben er niet in geslaagd mijn pleegkind zinnig te krijgen, ofschoon 't reeds zóó van rauw vleesch was afgewend, dat 't gekookt preferred. Melk was steeds een lievelingsdrank, terwijl gekookte koeienlong en vleeschafval met geweekt brood zeer naar den zin van de kleine bleken te zijn.

Hij was echter reeds te oud, toen 'k hem kocht, om mak te krijgen, daar ik toen reeds twee paar zeemleerhandschoenen moest aantrekken, om mijn handen tegen zijn tandjes te vrijwaren. Later was ook dit niet voldoende als 'k hem den leeren muilkorf wilde aandoen. Mijn eerste pogingen om Reintje mak te krijgen zijn mislukt.

Een flinke regenbui, die ons doornat maakte, bracht wat variatie in den vrij eentoonigen terugtocht, en maakte ons weer wat levendiger, 't geen wel noodig was, daar de warmte ons lui en stil had gemaakt. Onze hoop was nu gevestigd op 't „giftige beest” waarvan ons de wilddrager weer veel verschrikkelijks vertelde. Een adder had eens zóó nijdig in een spa gebeten die men hem voorhield, dat je den metaalklink hoorde, enz. enz. Wij ontmoetten nog een ouden man, die ons vertelde hoe hij ook vroeger bij 't plaggen steken door een adder „gestoken” was. Hij had er „veel aan geleden” en had nu, jaren daarna, nog dikwijls pijn in bewuste hand en arm. Een ander vond 's morgens een adder onder zijn kussen; waarschijnlijk was 't dier uit den stal daarheen gekomen, en had, dankbaar voor een zoo warm plaatsje, niet 't minste kwaad gedaan. Ik had veel moeite den oude te verstaan in zijn Drenth's dialect, en kwam zodoende niet veel meer te weten. 't Beste directe middel, zei hij, was groene zeep, terwijl de schapen

wanneer ze in de pooten werden gebeten of in de keel, met stroop werden ingesmeerd, en eerst 's avonds bracht men hem bij een dokter. De arm was toen al verbazend gezwollen; door den dokter afgebonden, werd (volgens verhaal) in de pols gesneden en zoo wat bloed afgetapt. De patient moet er toen erg aan toe zijn geweest, maar later hoorde ik, dat hij 't er weer opgehaald had.

We kwamen nu op plaatsen waar we meenden eieren te zullen vinden, en liepen zoekend eenige meters van elkander af, toen eensklaps de jager riep: jongens! twee adders! Wij dachten eerst dat 't een grap was, maar we liepen toch naar hem toe, en zagen dat 't wel degelijk ernst was. Twee mooie exemplaren gleden weg. Een ervan verdween onder een „bultje”, de andere maakte niet veel haast om weg te komen.

De gebruikelijke manier om ze makkelijk te pakken, is de volgende: Een stokje wordt vrij diep in de lengte ingesneden, vormende zóó een vork met veerkrachtige tanden. Deze wordt nu achter den kop op de adder gedrukt, die dan zoo in den stok bekneld zit. Wij hadden geen geschikte stok, en hout was er niet in de nabijheid, zoodat we ze op een andere manier moesten aanpakken. Vlug zette ik mijn rechervoet achter den n°. 1, terwijl N. met de spa n°. 2 opzocht. Plotseling komt deze dreigend te voorschijn en recht op mij af. De jager moest er niets van hebben, en stond op een afstand te kijken, terwijl de wilddrager ze wel „den kop af wilde steken”, welk aanbod we moesten afslaan. Gelukkig had N. spoedig n°. 2 onder den voet, en daar stonden we nu.

Een stuk touw, dat 'k meestal bij mij heb, kwam hier goed te pas. Toen 'k den strik stevig aantrok, beet de stakkerd me zóó in den schoen, dat een druppel van zijn gevreesd verdedigingsmiddel er duidelijk op te zien was. De andere hing ook weldra aan een eindje touw, waarna beiden in een boterhammentrommeltje werden gestopt, de eenige geschikte bergplaats.

Thuisgekomen leefde een van de twee nog, en trachtte vergeefs op 't gladde vloerkleed weg te komen. In een formoloplossing was hij binnen eenige oogenblikken uit zijn lijden gebracht.

Ik was erg in mijn schik met onze vangst, maar 'k liep later dikwijls wat angstig door de hei, met de gedachte: meteen kon 'k wel eens bij ongeluk op een adder trappen, en dan zag 'k in mijn verbeelding al hoe hij me boven de schoen in de kous beet. 't Blijven onaangename dieren.

Hiermee heb 'k verteld wat 'k ondervond en hoorde op de tochtjes, om de vergiftige in ons land voorkomende slang te bemachtigen. Ik meen echter te mogen beweren, dat de adder in den omtrek van Assen (in ruimen zin) als algemeen voorkomend mag worden beschouwd, temeer, daar mij al dadelijk door deskundigen werd gezegd: O! adders zal je in de hei genoeg zien!

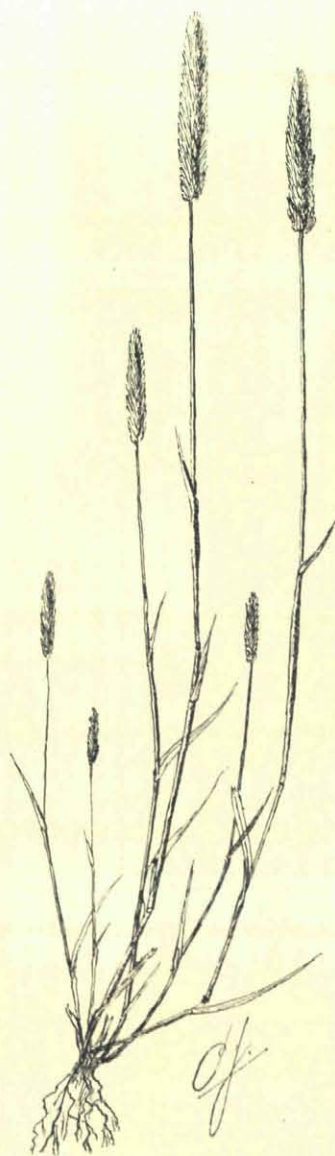
Bingen.

HORST JR.

TWEE „POTHOOFDGRASSEN”.

Al is men nog zoo doordrongen van het besef, dat onze echte indigenen een veel deugdelijker onderzoek waard zijn, dan pothoofdplanten, toch blijft het interessant die vreemde florakinderen te zien groeien, vooral als ze wat welig opschieten en toonen niet bang te zijn voor het gure Hollandsche klimaat. Er zijn zoo enkele familie's, wier soorten speciaal geschikt schijnen, om als adventieflanten

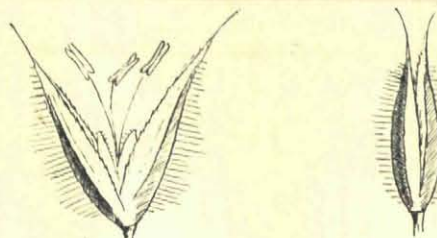

Phleum Graecum.

Rechts: het tongetje aan de bladschijf.

Bij enkele soorten evenwel zijn ze bijna vrij, terwijl tevens de as van het aartje iets boven de bloem verlengd is. Deze rangschikt men onder de afdeeling *Chilochloa*.

Nu bemerkten wij in Juni 1900 op den kolenaschweg door de buitenplaats Rozenburg te Rotterdam een Phleum, die ons en door de eigenaardige habitus, en door haar vroegen bloei opviel. Welke soort het was, konden wij

open en gesloten aartje van
Ph. Graecum

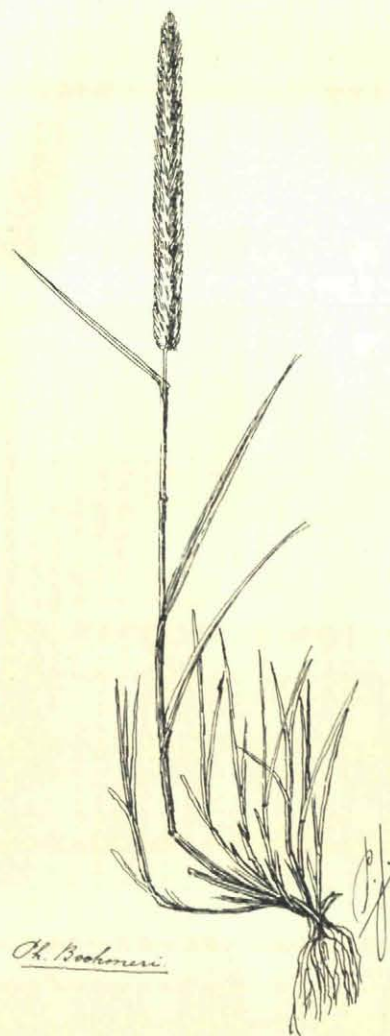
vergeefsche pogingen zich met de determinatie belastte, bleek het te zijn *Phleum Graecum* Boiss. u. Heldr., een plant, die inheemsch is in het Oostelijk Middellandsche zeegebied. Ook in Servië en Bulgarije komt ze voor, doch

te fungeeren. Daarom is het zoo vreemd, dat er zoo weinig „pothoofdgrassen” in ons land bekend zijn. Toch verspreiden die zich gemakkelijk en hebben wij in *Anthoxanthum Puëlii* en *Lolium multiflorum* twee prachtige voorbeelden van genaturaliseerde vreemde delingen. Zou de geringe aandacht, welke men meestal aan de Gramineëen schenkt, oorzaak kunnen zijn?

De kolenaschwegen en spoorwegterreinen om Rotterdam, hebben ook hun contingent „pothoofdgrassen” geleverd.

Beide hiernaast afgebeelde soorten behooren tot het geslacht *Phleum* en wel tot de afdeeling *Chilochloa*, door sommige auteurs als een afzonderlijk geslacht beschouwd.

Veel reden daartoe bestaat niet. De bloeiwijze van alle *Phleum*-soorten is een schijnaar, ook wel aarpluim genoemd. De kortgesteelde aartjes zitten, verscheidene bijeen, aan gemeenschappelijke, korte, vertakte stelen. Bij de meeste soorten is dit niet gemakkelijk te zien, want die zijtakken zijn bijna geheel met de spil vergroeid.

Ph. Graecum

Phleum Boehmeri.

voorzien van borstelige haren, die half zoo lang zijn als het aartje breed is (zie de vergrootte tekening).

Deze lange haren, waardoor de aar onder het vergrootglas iets wollig lijkt, benevens het niet aanwezig zijn van bloemlooze bladrozetten doet de plant verschillen van *Phleum Boehmeri* Wib, het tweede pothoofdgras.

Het exemplaar dat wij van deze soort bezitten, groeide tusschen steenen aan den Maasoever, langs een losplaats voor goederenwagens. Zij kan dus of door de Maas of met afval uit de goederenwagens aangevoerd zijn. De plant lijkt op het oog veel op *Phleum pratense* L. en wij hadden ze dan ook in 1901 bij het inzamelen niet eens opgemerkt. doch eenvoudig als gewoon doddegras meegenomen. Bij het drogen viel ons evenwel het duidelijk „lappig” zijn der schijnaar op en na onderzoek bleek, dat wij *Phleum Boehmeri* Wib geplukt hadden. Ofschoon hier aangevoerd, is ze reeds als inlandsch bekend van Leiden en Haarlem. Zij hoort thuis op droge heuvels en kalkhoudende diluvialen bodem en is in de Alpen tot 1400 M. hoogte te vinden. In de laagvlakte ontbreekt ze echter.

gesloten en open aartje van
Ph. Boehmeri

Reeds is gewezen op de voornaamste verschillen met *Ph. Graecum*. Aan ons exemplaar komen korte bloemlooze uitloopers voor. De bladen zijn aan beide zijden ruw, de scheede is bijna glad en het tongetje is zeer kort. De

bereikt hier haar noordgrens. In Duitschland was ze reeds een paar maal waargenomen, steeds met vreemde zaden ingesleept, doch had nergens stand gehouden. Voor Nederland was ze echter nog niet bekend. De plant is reeds aan den voet vertakt, doch vormt geen bloemlooze bladrozetten, zooals haar naaste verwant *Phleum Boehmeri* Wib. De meeste stengels stonden rechttop; één exemplaar vertoonde de eigenaardigheid, dat alle stengels ongeveer $\frac{1}{2}$ dM. op den grond lagen en dan plotseling naar boven ombogen. De bladen hebben een gladde scheede en zijn zelf eenigszins ruw, kort en samengevouwen. Het tongetje was bij onze exemplaren spits en ± 3 mM. lang (Hierin wijken ze af van de diagnose in *Ascherson en Graebner's Synopsis*, deel 2, blz. 148, welke de ligula als kort, afgestompt en ± 2 mM. lang beschrijft). De kalkkafjes zijn bootvormig en loopen in een korte spits uit. Op de kiel zijn ze

vliezige kelkcafjes vertoonen op het midden een groene streep. De kiel is eenigszins ruw door de korte haartjes, waarmee ze bezet is. De meeldraden zijn witachtig, doch in de Alpen vertoonen zij een violette kleur.

Ondanks een nauwkeurig onderzoek hebben wij in 1902 van beide planten geen exemplaar meer gevonden; maar het is zeer goed mogelijk, dat zij ook op andere plaatsen van ons vaderland worden ingesleept, en daarom meenden wij van dit tweetal melding te moeten maken, temeer, omdat wij overtuigd zijn, dat een nauwlettend nagaan der verschillende grassen, die op pothoofdterreinen groeien, nog veel merkwaardigs aan den dag zal brengen.

P. JANSSEN en W. H. WACHTER.

ADDER-STATISTIEK.

Vervolg van blz. 175.

Roden en Lieveren.

Na lezing van het opstel van den heer Heimans in 't eerste nummer van de *Levende Natuur* kreeg ik lust ook wat te vertellen van adders, van haar verblijf plaats en de manier, waarop men ze gemakkelijk levend vangen kan. Iedere vacantie, uitgezonderd met Kerstmis, krijg ik ze in 't wild te zien.

De eerste trein, die gaat nadat op school de vacantie is ingeluid, brengt me naar buiten, naar Drenthe, naar 't Noordenveld.

En nu weet ge nog niet precies, waar de adders zoo algemeen zijn, dat ieder ze kent; dat ze tegenwoordig dagelijks gezien worden door de kinderen, die langs 't mooie, mooie schoolpad dreutelen en spelen.

Zal ik zeggen waar 't is? Ik ben zoo bang, dat de heerlijke wildernis verstoord zal worden; ik zie ze al komen, over mijn mooien, stillen zandweg, de stadsers met plantenbussen gewapend. Met plantenbussen, ja, want behalve adders is er nog veel, veel meer te vinden, in de wildernis, waar dat giftige goedje schuilt, in de „Noorbosch”, waar eikenhakhout en adderloof, (zoo noemen de boeren daar alle soorten varens), Geldersche roos en lijsterbes, vuilboom en hazelaar, kamperfoelie en braam, wilde framboos en heide en gagel en wilg, roode en zwarte boschbes, wilde roos en nog veel, veel meer in weelderigen overvloed groeit en bloeit, elke op zijn tijd; in de „Noorbosch” voor kort nog „boergrond”, „marktgrond”, met een veentje in 't midden, veilige schuilplaats voor wilde eend en snip.

Maar — laat ze komen, de vreemden met de groote bussen; als ze hem gevonden hebben, den mooien zandweg van Roden naar Lieveren zullen ze, evenals ik, onder den indruk komen van 't ruischende bosch aan weerszijden van den weg — en dan is er niet meer te vreezen. Laat ze dan maar verder loopen, tot ze links de Noorbosch hebben bereikt. Ze zullen niet alle anemomen meenemen in 't voorjaar, niet alle frambozen en bramen en „bleken” wegplukken in de zomer en niet alle hazelnoten uit het natte, kleurige bosch in den herfst.

Voor de Lieversche kinderen zullen ze wel wat sparen en... als de jager in 't voorbijgaan even een „slag” door de „Noorbosch” doet, om bij 't veentje naar wilde eenden te zien, zal niet bij hem het vermoeden rijzen, dat er weer een wild zwijn in de Noorbosch verblijft houdt, zooals dat voor weinige jaren werkelijk eenmaal het geval is geweest.

Paaschmaandagmiddag ben ik langs die zandweg geloopt; de akkermaalsboschjes daar boden nog wat beschutting tegen de hagel- en sneeuwbuien.

We hadden reeds een poosje de „Noorbosch” aan onze rechterhand, toen mijn metgezel riep: „een adder, een dikke, donkere”, en meteen over de greppel sprong aan den anderen kant van den weg om een tak te snijden. Ik ging ondertijd eens kijken, en jawel, een echte dikke lag daar tegen den boschwal. Mijn oogen zochten tusschen al 't kruid, dat daar groeit en nog geen halven meter verder zag ik nog een liggen, een lichte. „Stil, anders gaat ie weg.” werd me toegeroepen, „ik wil hem vangen in de „kniep”.

En snel kwam de roeper met zijn kniep in de hand naar den wal, maar de donkere adder kroop weg en was in een oogenblik verdwenen. Of dat door 't dreunen van den grond kwam? Ik keek nog eens waar hij gelegen had en weer werd mij oog getroffen door de bekende gebroken lijn, nu weer wat verder: En werkelijk, daar lag nummer drie. Met een „kniep” zouden wij ze vangen en levend naar den Haag brengen.

Een „kniep” is een stok, waarvan men 't eene einde splijt. Vervolgens zet men een stokje tusschen de twee verkregen tanden, om ze uit elkaar te houden en de „kniep” is klaar.¹⁾

Met zoo'n wapen liep ik naar mijn adder, mikte even en stootte toe. Het stokje viel weg en — er tusschen zat ie. Woedend beet het dier in de lucht, in den stok, sissend kronkelde het zich om het einde van de „kniep”; ik hield hem op behoorlijken afstand en zoo droeg ik hem naar huis.

Mijn metgezel had de andere adder op dezelfde wijze gevangen.

In 't dorp vroegen de boeren: wat loop je met dat „vieze goed” te „tillen.”

Thuis gekomen werden er vlug twee flesschen op den grond gelegd. Met eenige moeite ging de kop van mijn adder in den hals, ik drukte de „kniep” met een van de tanden op den grond, de adder kwam los en kroop in de flesch.

Vlug werd er nu een doorboorde kurk op gedrukt en met een touwtje stevig aan de flesch bevestigd, want — de adder kan de kurk er af laten springen, en als 't gaatje niet in de kurk was, kon het dier de flesch doen barsten, zegt het volksgeloof daar.

Onder dat gedoe kwamen de adderverhalen los, betrouwbare verhalen, want met naam en toenaam worden ze verteld: van een maaier, die de zwa weggooide verleden zomer en niet meer maaien wilde, zooveel adders zag hij.

Van een knecht, die gebeten was aan de hand en toen gauw naar den man was geloopt, die het „bezetten” kan.

Die man heeft met zijn vingers stijf om den bovenarm gewreven en toen was het „bezet”. De arm zwol op en — genas.

De boer, die mij 't vertelde en niet meer gelooft aan dat „bezetten”, verzekerde mij, dat het addergif nooit voorbij de klieren in den bovenarm kan komen.

Zoo drukte hij zich uit.

Adderverhalen genoeg in de streek, waar ze zooveel voorkomen.

Verleden zomer heb ik, in Lieveren, en rijdende op een open boerenwagen, langs een boschwal er vier geteld, die zich lagen te zonnen. En in den zelfden zomer trapte ik haast op een, toen het visschen mij verveelde en ik zwierf over de heidjes bij het stroompje. Deze adder lag niet tegen een zonnige wal, maar plat op den grond, vlak bij een gaatje. Voor we een „kniep” klaar hadden, was hij weg gekropen.

En eens, ook in Lieveren, zag ik, zittende op een heidewal om een roggeakker, vlak naast me, in volle lengte een adder uitgestrekt.

Ik sprong snel naar beneden, maar de adder bleef stil liggen. En naderbij komende, merkte ik, dat het een adder vel was, even vastgehaakt aan een heidestengeltje.

Daar was dus ook een adder geweest. Of er mieren zijn daar? Overal is daar „de boschpolitie”; zwarten en van die dikke rooden, „sprokkels” zooals ze daar genoemd worden.

Egels? Op den zandweg langs de Noorbosch heb ik zomersavonds dikwijls egels op jacht aangetroffen.

Mijn praatje over adders wil ik eindigen met nog even te vertellen van adderolie.

In Vries verblijf houdende, heb ik adderolie zien bereiden. Er was een adder uit het hooi van 't hooivak gegleden, even nadat er een voer was opgebracht.

Het dier werd met de tang vlak achter de kop beetgepakt en met eenige moeite in een flesch gedaan. De flesch werd aangevuld met olie en daarna in den grond begraven (voor 't Springenselmeer).

Het vocht, dat zich in de flesch bevindt, nadat de adder er in dood gegaan is, heet adderolie en wordt beschouwd als een geneesmiddel tegen „de wrang”, dat is een ziekte aan de uier, die sommige koeien krijgen vóór het kalven.

Wij hebben juist weer een paar gevangen, die nog levend zijn, en in stopflesschen bewaard worden. Ze weigeren alle voedsel. De eene heeft vandaag een levende muis doodgebeten, maar er niet van genomen.

Den Haag.

J. M. KRIJTHE—BEMOND.

¹⁾ Wij ontvingen een paar foto's met adders in de kniep, maar geen van beide voor reproductie geschikt. H.